

דף נט.

עין משפט ב.ג.

חור"מ סימן רלה סעיף יז

יט. חרש שאינו שומע ואינו מדבר, או מדבר אבל אינו שומע כלום¹ מוכר ולוקח מטלטלין ברמיזה² אבל לא בקרקע. וגם במטלטלין לא יתקיימו מעשיו עד שבודקים אותו בדיקות רבות³, ומתיישבין בדבר.

עין משפט ד.

חור"מ סימן רלה סעיף א

א. קטן עד גיל שש שנים אין הקנייתו לאחרים כלום⁴, ומשש עד שיגדיל אם יודע בטיב משא ומתן⁵ מקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלין⁶ ומתנתו קיימת⁷ בין בדבר מרובה בין בדבר מועט בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע.

הגה: י"א במקום שלא עשה כהוגן כגון שמכר בנכסים מועטים⁸ שירש מאביו שזכו בהם כבר הבנות, אין מכירתו מכירה שבזה חכמים לא עשו

ג. אבל אם שומע במקצת דינו כפקח. סמ"ע ס"ק מ"ו, ואם צריך למכור קרקע מעמידין לו אפטרופוס מבי"ד. ביאורים ס"ק כ'.

ס. היינו ברמיזה אצבעותיו, אבל בקפיצת פיו לא מהני. סמ"ע ס"ק מ"ז. ודלא כהרי"ף שכתב אף בקפיצת פיו מוכר.

ע. כדרך שבודקין אותו לגיטין בסי' קכ"א סעיף ה'.

פ. רמב"ם פכ"ט ממכירה הלכה ו' וכתב ה"ה שזה פשוט שעדיין לא הגיע לעונת הפעוטות ממשנה גיטין נ"ט ע"א. ואמרו שם בגמ' ס"ה ע"א אמר רבא ג' מידות בקטן.

צ. אם בדקו אותו, ומגיל עשר גם בלי בדיקה אם הוא לא שוטה, וכ"כ הרמ"א וצ"ע שלא כתב זה בשם י"א דלדעת מר"ן צריך בדיקה עד שיביא ב' שערות. סמ"ע ס"ק ג'. אם גדול נתן לקטן מתנה קודם שיגיע לעונת פעוטות וזיכה לו ע"י אחר אם האחר נתן לו קודם שיגיע לעונת הפעוטות ואבד ביד הקטן חייב האחר. סמ"ע ס"ק ד'. ואם מסר לקטן דבר של אחר ואבד ממנו אף שהגיע לעונת פעוטות חייב זה שנתן בידו. כ"כ בביאורים ס"ק א'.

ק. ובאם מכר יותר מכדי חייו כתב הטור דפליגי בזה רב האי והרמב"ן, והמרדכי כתב כהרמב"ן דכיון דתיקנו תו לא חילקו דאף יותר מכדי חייו יכול למכור. דגם ריבית לגוי ופת גוי שהתירו משום כדי חייו גם ביותר מותר אחרי שהתירו. סמ"ע ס"ק א'.

ר. שגם במתנה תיקנו דקיימת שאם לא היה המקבל עושה לו נחת רוח לא היה נותן לו המתנה וכדי חייו הוי. סמ"ע ס"ק ה'.

ש. דבנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים, ואחרי תקנת הגאונים גם הבנים יזונו מהמטלטלין, ואם היתומים מכרו הכל אין לבנות כלום. כמבואר באבהע"ז סי' קי"ב.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחודר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

תקנתם.

א. ב. בקרקעות אין מכירת הקטן ולא מתנתו מתנה עד שיגדל^ה הקטן
דהיינו בן י"ג שנים ויום אחד והקטנה בת י"ב ויום אחד והביאו
שתי שערות. ואפי' בקרקע שניתן לו במתנה, או שקנה לו
האפוטרופוס^א, אם נתנו אפי' במתנת שכיב מרע^ב אינם כלום. ואפי'
שהוא יודע בטיב משא ומתן.

הגה: מיהו כל זמן שחפץ הקטן במה שעשה^ג ואין קרוביו או ב"ד שביטלו
מעשיו, והלוקח אכל פירות הקרקע א"צ לשלם מה שלקח.

א. ג. שטר חוב שהקטן ירש מאביו דינו כמטלטלין^ד ויכול למוכרו או
ליתנו לאחר מגיל שש אם יודע בטיב משא ומתן.

אה"ע סימן קכא פעיף ו

עין משפט ה.

ו. ז. אדם שאינו שומע ואינו מדבר, אין שייך בו דין בדיקה דרק בנשתתק
פתאום נוהג דין זה^ה, וע"כ אין לסמוך על רמיזתו של אדם שאינו
שומע ואינו מדבר, לגרש את אשתו אם נשאה כשהיה פקח, או אם נפלה
לו ליבום אף שהיה אז אינו שומע ואינו מדבר אינו יכול להוציאה

ת. דבקרקע צריך חריפות ובקאות יותר. סמ"ע ס"ק ט'.

א. אבל קרקע שהוא קנה לעצמו אפי' דמהני הקנין. כמבואר בסעיף ז', מ"מ כיון שהקטן יכול
לחזור בו דינו כמטלטלין שמהני. סמ"ע ס"ק י"ב, וכתב בביאורים שדין זה צ"ע.

ב. דלא שייך בקטן מצוה לקיים דברי המת. סמ"ע ס"ק י"ג.

ג. אף שלא אמר הקטן בפירוש לאכול הפירות מ"מ כיון שהיה שם הקטן בעת אכילת הפירות
של המקבל וגם קרוביו לא מיחו, מחילה בטעות בכה"ג אפי' בקטן הוי מחילה. כמו בדבר
שלא בא לעולם דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה. ורק במת הקטן או הלך למדינת הים אסור
למקבל ממנו לאכול פירות הקרקע, ובסעיף י"ד שכתב מ"מ דמוציאים מן המקבל כל הפירות
שאכל איירי בהלך הקטן למדינת הים. סמ"ע ס"ק י"ד. ובביאורים ס"ק ד' תירץ ששם בסעיף
י"ד איירי בנתן כבר הדמים וכיון שהמכר נתבטל הפירות הוי כריבית וע"כ מוציאים ממנו אבל
כאן מיירי בלא נתן המעות וע"כ אם אכל פירות אין מוציאים ממנו ע"ש.

ד. ואף שבשטר צריך כתיבה ומסירה והקטן אינו בזה, דצריך עדים, מ"מ בכתב ידו של הקטן
מהני בלי עדים שקנינו בכתיבה. כ"כ בביאורים ס"ק ה' ליישב קושית הקצות בס"ק ג'.

ה. ממשנה יבמות ק"ב ע"ב. דבזה לא שייך בדיקה, וכ"ש ע"י כתיבה דלא מהני, שדינו
כשוטה גמור. וע"כ לא מהני מהאי טעמא שום בדיקה אפי' שעונה על הן ועל לאו
לאו.

ברמיזה, אבל אם נשאה כשהיה חרש ברמיזה, מוציאה ברמיזה אפי' כשהיא פיקחת י'.

עין משפט ו.ז.ז. חו"מ סימן רלה סעיף א
עיין לעיל עין משפט ד.

עין משפט ט. חו"מ סימן רלה סעיף ג

ה. קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפוטרופוס ונשא ונתן במטלטלין וטעה דינו כגדול ז', בפחות משתות הוי מחילה ח', בשתות חוזרת האונאה, יותר משתות המקח בטל.

עין משפט י. חו"מ סימן רלה סעיף א
עיין לעיל עין משפט ד.

עין משפט כ. או"ח סימן קלה סעיף ג

ג. כהן קורא בתורה ראשון ט ואחריו לוי ואחריו ישראל.

ו. ומשמע דאפי' בלי בדיקה כ"כ הח"מ והב"ש. ופי' ברמיזה באצבעותיו או בראשו, אבל בקפיצת פיו לא מהני, כ"כ הח"מ. והטעם משום דלא הוי מעשה גמור המוכיח. ואילם השומע ואינו מדבר מתחילת בריאתו א"צ בדיקה, מ"מ אם נפלה לו יבמה דהיא זקוקה לו מן התורה בעי בדיקה להוציאה, כ"כ הח"מ בשם הב"ח.
ז. מגיטין נ"ט ע"א.

ח. כתב ה"ה בפכ"ט ממכירה הלכה ח' ומש"כ הראב"ד דקטן אין לו מחילה כמ"ש במציעא כ"ב ע"ב, מ"מ חכמים שתיקנו שממכרן ממכר משום כדי חייהן הן תיקנו שטעותם כגדול והוי מחילה. ובסמ"ע ס"ק כ"א.

ט. כן תיקנו חז"ל משום דרכי שלום מגיטין נ"ט ע"ב, ואפי' אם הכהן רוצה למחול על כבודו אינו רשאי משום דרכי שלום וי"א שזה מן התורה וי"א מדרבנן. שם אות י"ב.

ו. ונתינת רשות של הכהן לגדול הדור מהני כ"כ הב"י, ודלא כהט"ז בס"ק ג' שכתב דלא מהני נתינת רשות, ועיין בכה"ח אות י"ג, ועיין ג"כ שם באות י"ד שיש מקומות דגדול בתורה עולה ראשון במקום כהן, ואם הכהן מוחל על כבודו א"צ לצאת מבהכנ"ס, דרק בנשיאת כפים שיש ג' עשה באמרו לו לעלות יוצא מבהכנ"ס ע"ש.
ז. אם אין שם כהן ויש חתן החתן עולה ראשון שדומה למלך.
ואם אין חתן גדול בתורה עולה ראשון והוא יותר חשוב מגדול בשנים, שם.
ח. אם העולה עם הארץ שאינו יודע אפי' צורת האותיות אינו עולה למנין ז' העולים וצריך להוסיף אחר, אך במקום שנהגו להעלות ע"ה כזה יחזיקו במנהגם. שם אות ט"ז.

עין משפט ל.

אור"ח סימן שמו פעיף ג.

ג. הבית שמניחים בו הערוב אינו צריך לתת פת^י לערוב, ואין צריך שיהיה בערוב שוה פרוטה^ב.

ואין מניחים הערוב בחצר, אלא בבית שראוי לדירה, ולא בבית שער^ל ולא באכסדרה או מרפסת^מ, וצריך שיהיה בבית שמניחים בו הערוב ארבעה על ארבעה אמות^נ ואפי' הבית של קטן^ס.

כהן קטן אינו עולה למנין ז' אלא לשביעי וי"א דוקא למפטיר. כה"ח אות י"ח. וסדר מדרגת העולים כך הוא: בשבת שיש ז' עולים והם כנגד חג"ת נהי"ם. הששי חשוב מכולם ואחריו השלישי, ואחריו הכהן, ואחריו הלוי, ואחריו הרביעי ואחריו החמישי ואחריו השביעי. וכך הוא בשער הכוונות דף מ"ט ע"א וכך גם הסדר ביה"כ. וביו"ט שהם ה' עולים כנגד נו"ה דאבא ונו"ה דאמא ויסוד דאבא. א"כ החמישי הוא היותר חשוב ואחריו כהן ואחריו לוי, וכ"כ בבן איש חי בפ' תולדות אות י"ז. וביום חול שהם כנגד נה"י השלישי יותר משובח ואחריו כהן, ואחריו לוי. ובמנחה בשבת כנגד חב"ד השלישי גדול מכולם ואחריו כהן, ואח"כ לוי. כ"כ בבן איש חי פ' חיי שרה אות ג'. וצריך שיהיו העולים שלישי ושישי אנשי מעלה שיוכלו לקבל האורות ההם, ונהגו בספרד שגדול הקהל עולה שביעי, כה"ח אות י"ט.

כשיש חתן בבית הכנסת ומעלים יותר מז' עולים אם הששי יקרא קריאה חדשה הוא המעולה אבל אם לא יקראו קריאה חדשה לששי, הסמוך למשלים הוא החשוב, אך מן הראוי שיקראו קריאה חדשה לז' עולים ואח"כ יוסיפו עוד עולים, ובבית אל נהגו שלא להוסיף כלל, והוא ע"פ הסוד, כה"ח אות כ'.

סדר העלויות בשבת: אבי הבן לפני החתן, סנדק לפני אבי הבן, ואם יש ב' אבי הבן מי שנוולד ראשון קודם, ושם ת"ח בעל הוראה קודם לת"ח מפולפל, ועיין שם באות כ"א. וביום שני וחמישי כשיש חתן ואבי הבן החתן קודם לעלות ג'.

י. דהערוב הוא כדי שיחשב כולן דרים שם, והרי הוא דר שם. מ"ב אות י"ח.

כ. וי' לאפוקי ממ"ד בגמ' ערוב משום קנין שבעל הבית מקנה להם ביתו עבור הפת, ולפ"ז היה צריך לפחות שיהיה בפת שוה פרוטה כדי שיחשב ממון להקנותו, וקמ"ל דלאו משום קנין אלא שיתוף דירה הוא בעלמא, ומטעם זה צריך דוקא פת ולא כלי אחר שאינו מאכל שעיקר דירת אדם במקום פתו. מ"ב אות י"ט מגמ'.

ל. אפי' שעשוין כעין בית, מ"מ כיון ששם דריסת רגל לכל בני החצר לא נחשבים לדירה, מ"ב אות כ'.

מ. וי' והיא בחצר במקום גבוה ויש לה מדרגות לעלות שם, מ"ב אות כ"א. אך מרפסת שהיא בתוך דירה הוי בית דירה גמור שאין בני החצר יכולים לעלות שם, ופשוט.

נ. ואם יש בו לרבע ארבע על ארבע שהוא ארוך וצר, יש דעות בין הפוסקים אם זה נחשב לבית דירה, וע"כ לכתחלה יניחנו בבית גדול, מ"ב אות כ"ב.

ס. וי' שהערוב לא משום קנין וקטן לאו בר הקנאה, אלא משום שיתוף ודירה ואפי' בבית של קטן.

ג. ד. אם רגילים ^ע ליתנו תמיד בבית ידוע אין להם לשנותו ולתת אותו בבית אחר ^פ, משום דרכי שלום ^צ, ואפי' קטן ^ק יכול לגבות הערוב ולאוספו.

הגה: המנהג בזה"ז להניח הערוב בבית הכנסת, וכן נהגו הקדמונים. ונראה הטעם ^ר, דערובין שלנו יש להם דין שיתוף ואין צריך להניח בבית דירה ^ש, ועיין לקמן בסי' שפ"ו-שפ"ז.

דף נט:

עין משפט א. חו"מ סימן קע סעיף ב

ב. בני הנהר משקין על הסדר ^ת ואם שנים רוצים כל אחד מהם להשקות תחילה, כל המתגבר ^א זכה.

ע. אבל אם עדיין לא הורגלו מותר לשנותו לבית אחר, מ"ב אות כ"ד, ואם יש להם סיבה וטעם גדול מותר לשנותו גם ממקום שהיו כבר רגילין להניחו שם, מ"ב כ"ה.

פ. ואפי' מת הראשון, ואפי' הראשון עם הארץ והשני ת"ח אין משנים.

צ. ואז הנכנסים שם ולא יראו ערוב יחשדו לבני החצר שמטלטלין בלא ערוב וזהו הדרכי שלום כאן, או שיחשדו בבעל הבית שגונב הערוב וע"כ הוציאוהו מאצלו ויבואו לידי מחלוקת. ונפ"מ בפירושים אם מכר הבית לאחר. ועיין במ"ב אות כ"ז.

ק. ואין דאין זה משום קנין שצריך שיהיה בן דעת להקנות, ואף שאין במעשה הקטן כלום, מ"מ הערוב נעשה ממילא כשהונח בבית. ומ"מ ע"י עכו"ם אסור לקבצו לכתחלה דחשוד לגנוב ולהחליף טוב ברע. מ"ב אות כ"ח.

ר. הגם שבית הכנסת אינו ראוי לדירה מפני קדושתו, שהרי הדירה הוא מקום לאכילה, ואסור לאכול בביהכנ"ס רק ללומדים שם, כמ"ש בסי' קנ"א, מ"מ יש לקיים המנהג שערובין שלנו יש להם דין שיתוף מבואות, דהיינו שכל החצרות והבתים שבמבוי משתתפין יחד בערוב זה, ושתופי מבואות א"צ להניחו כלל בבית דירה רק במקום המשתמר לבד כמ"ש בסי' שפ"ו. מ"ב אות כ"ט.

ש. ולפ"ז שאין ביהכנ"ס נחשב לבית דירה, נחשבת רק כחצר השותפין ומותר לטלטל ממנה לחצר אחרת בלי ערוב חצירות, דכל החצרות רשות אחת כמבואר בסי' שע"ב. מ"ב אות ל'.

ת. היינו כשאמת המים הולך על פני השדות. סמ"ע ס"ק ב'.

א. בגיטין ס' ע"ב איכא פלוגתא, בין רב ושמואל וע"כ כל דאלים גבר, ואפי' האמצעי אם מתגבר זכה. סמ"ע ס"ק ב'.

עין משפט ב.

חור"מ סימן שע סעיף ד

ה. ד. הפורס מצודה שאין לה בית קיבול^ב וצד חיה או עוף או דג ובא אחר ונטלו הרי זה גזל מדבריהם.

הגה: ואם יש למצודה בית קיבול ונטלו הרי זה גזלן מדאורייתא.

עין משפט ג.

חור"מ סימן ער סעיף א

א. מציאת חרש שוטה וקטן אין בה משום גזל^ג אלא משום דרכי שלום וע"כ אם עבר וגזלה מידם אינה יוצאת בדיונים^ד.

הגה: ודוקא מציאה שאין דעת אחרת מקנה לו^ה.

שכירות של קטן^ו וכיוצא מוציאין בדיונים.

עין משפט ד.

חור"מ סימן שע סעיף ה

ה. עני הקוטף זתים של שכחה ונפלו לו לארץ, עד שלא נטלם בידו ובא אחר ולקחם הרי זה גזל מדבריהם.

הגה: ואם כבר באו לידו ונפלו לו הרי זה גזל גמור ומוציאין מידו.

עין משפט ה.

יור"ד סימן קנא סעיף יג

יג. טו. אין מוחין ביד עניי עכו"ם שלא לקחת לקט שכחה ופאה^ז.

ב. ממשנה וגמ' בגיטין נ"ט ע"ב וריש ס"א וכת"ק דרבי יוסי וכן כתבו הפוסקים, ואם יש לה בית קיבול זה מבואר בסי' שע"ג סעיף י"ג.

ג. ממשנה פ"ה דגיטין נ"ט ע"ב.

אם גזל מקטן דבר שנקנה לו מדרבנן כגון מתנת שכיב מרע אינו יוצא בדיונים. כ"כ המבי"ט בח"ב סי' קכ"ב וכתב הש"ך בס"ק א' דדבריו צ"ע.

ד. מימרא דרב חסדא שם ס"א וכת"ק.

ה. ב"י בשם הרשב"א בח"ג סי' צ"ט.

ו. שם מהרשב"א דכל דבר שהיה שלו או שהרויח, הרי הוא שלו גמור ומוציאין בדיונים. סמ"ע ס"ק א'.

ז. ממשנה שם.

עין משפט ז.

או"ח סימן קע פעיף ב

ב. שנים ממתנינים זה את זה בקערה, שכשהאחד מסלק ידו מן הקערה לשתות, חבירו מפסיק מלאכול עד שיגמור השתייה; אבל אם הם שלשה, אין השנים פוסקין בשביל האחד.

עין משפט זז.

או"ח סימן קסז פעיף יז

יט. הבודע פושט את ידו לקערה תחלה ואם בא לחלוק כבוד למי שגדול ממנו רשאי.

עין משפט ט.

או"ח סימן קלה פעיף ו

ו. אם נכנס הכהן לבית הכנסת אחר שהתחיל הישראל לברך על ס"ת אינו מפסיק אבל בברכו את ה' המבורך לא הוי התחלה ^ח, ואז עומד הישראל בתיבה ^ט עד שיגמרו כהן ולוי ויעלה הישראל אח"כ.

ז. אם אין כהן בבית הכנסת קורא הישראל במקום כהן ולא יעלה אחריו לוי.

הגה: אבל ראשון יכול לעלות הלוי ^י ורק שאומרים במקום כהן שלא יטעו שהוא כהן ^כ.

ח. ואם התחיל לומר בא"י הוי התחלה אפי' שיכול לסיים למדני חקיך מ"מ אינו נכון לעשות כן כמ"ש בסי' ר"ו, מ"א ס"ק ח'. והטעם שבברכו לא הוי התחלה משום דלא הוי לבטלה, שהרי הצבור ענו ברוך ה' המבורך לעולם ועד.

ט. כדי שלא יתבייש, מ"א ס"ק ט', וחוזר הכהן ואומר ג"כ ברכו וכו', מ"ב אות כ"א, וכן ראוי לעשות.

י. אבל דעת מר"ן השו"ע כהרמב"ם דאינו עולה כלל לוי ראשון כשאין כהן, ואין לקרות ללוי באותה קריאה אלא למפטיר וגם ע"פ סודן של דברים לא יעלה לוי ראשון, דאין מתחילין בדין.

יא. ואם הלוי חתן ואין שם כהן וא"א להעלותו רק למפטיר יש להעלותו ראשון. ועיין בכה"ח אות מ'.

יב. אם אחד עמד במקום חבירו לס"ת ובירך במקומו אינו חייב לו עשרה זהובים דכולם חייבים בקריאת התורה.

כ. ויאכילוהו תרומה או יקחו אותו לפדיון הבן.

עין משפט י.

אור"ח סימן קלה סעיף ח

ה. ט. אם אין לוי בבית הכנסת כהן שקרא ראשון מברך שנית במקום לוי,
אבל לא כהן אחר שלא יאמרו שהראשון פגום.